

Универзитет у Нишу
Филозофски факултет
Департман за српску и компаративну књижевност

PHILOLOGIA MEDIANA

година II, број 2.

Ниш, 2010.

PHILOLOGIA MEDIANA
Годишњак за српску и компаративну књижевност
Филозофског факултета у Нишу
Ниш 2010.

година II
број 2.

издавач
Филозофски факултет у Нишу

Ниш
Ћирила и Методија 2

уредништво
проф. др Дубравка Поповић Срдановић
проф. др Горан Максимовић
проф. др Снежана Милосављевић-Милић
др Ирена Арсић (главни уредник)
мр Јован Пејчић
мр Јелена Јовановић (секретар)

лектура/коректура
Уредништво

прелом текста
Зоран Миленковић

корице
Дарко Јовановић

штампарија
СВЕН – Ниш

тираж
300

Сва ауторска права задржана. Забрањено је свако неовлашћено умножавање,
фотокопирање или репродукција делова текста

САДРЖАЈ

СТУДИЈЕ И ОГЛЕДИ

Петар Милосављевић РАЂАЊЕ СЛАВИСТИКЕ И ПОСЛЕДИЦЕ	15
Дарко Крстић ЗНАЧАЈ ЦИТАТА ИЗ <i>III. ПСАЛМА У ПРОЛОГУ</i> <i>КАРЕЈСКОГ ТИПИКА</i>	33
Александра Костић-Тмушић НОВОБРДСКИ КЊИЖЕВНИЦИ XV ВЕКА	51
Ана Рочкомановић СТАРА СРПСКА ПОЕЗИЈА У ИЗБОРУ ВАСКА ПОПЕ	61
Тамара Грујић РЕФЛЕКСИ УСМЕНЕ КЊИЖЕВНОСТИ У ПОЕЗИЈИ ЗА ДЕЦУ ЈОВАНА ЈОВАНОВИЋА ЗМАЈА – ЗАСТУПЉЕНОСТ И ФУНКЦИЈА	77
Весна Малбашки-Пуповац <i>ПЛЕТЕНИЈЕ ЕРОС</i> ЂОРЂА МАРКОВИЋА КОДЕРА	89
Снежана Милосављевић-Милић ОДЛИКЕ ФОКАЛИЗОВАНОГ ПРИПОВЕДАЊА У ПРИПОВЕЦИ У <i>НОЋИ</i> БОРЕ СТАНКОВИЋА	95
Александра Младеновић ИМАМ ЈЕДНУ ЗБИРКУ, ТЗВ. <i>БОЖИ ЛЈУДИ</i>	103
Данијела Костадиновић ИСТОРИЈА ПОЈМА МАГИЧНИ РЕАЛИЗАМ	116
Дејан Милутиновић TRAGOVI DETEKTIVSKOG ŽANRA U LITERARNIM TRADICIJAMA DO XIX VEKA	126
Ненад Новаковић ЖЕНСКИ ЛИКОВИ КОЧИЋЕВОГ СТВАРАЛАШТВА	155
Стојан Ђорђић СРПСКА КЊИЖЕВНОСТ XX ВЕКА. ПОКУШАЈ	166
ПЕРИОДИЗАЦИЈЕ Светлана Милашиновић РЕЛИГИОЗНОСТ КАО ЈЕДАН ВИД ТУМАЧЕЊА ПОЕТИКЕ МОМЧИЛА НАСТАСИЈЕВИЋА	180

Јован Пејчић ЈЕДИНСТВО СРПСКЕ НАЦИОНАЛНЕ КЊИЖЕВНОСТИ. ОСНОВИ, ВРЕДНОСТИ – ТРАЈАЊЕ. (Пут Милорада Павића до <i>Рађања нове српске књижевности</i>).....	191
Снежана Божић РЕЦЕПЦИЈА ЋОСИЋЕВОГ РОМАНА <i>ВРЕМЕ СМРТИ</i> У КЊИЖЕВНОЈ КРИТИЦИ.....	218
Milena Kostić MARLOWE'S <i>TAMBURLAINE THE GREAT</i> AND WESTERN IMPERIALISM	235

ИСТРАЖИВАЊА

Соња Петровић <i>ЖЕНИДБА КНЕЗА ЛАЗАРА: ЕПСКИ МОДЕЛ И ВАРИЈАНТЕ</i> ..	247
Данијела Поповић РАД ТИХОМИРА Р. ЂОРЂЕВИЋА НА ПОКРЕТАЊУ ЧАСОПИСА <i>КАРАЦИЋ</i>	266
Софија Божић ПОЕЗИЈА МИЛАНА ЂУРЧИНА: ИЗМЕЂУ ОСПОРАВАЊА И ПРИЗНАВАЊА.....	275
Борис Булатовић ЕСЕЈИ МИРОСЛАВА ЕГЕРИЋА О РОМАНИМА ДОБРИЦЕ ЋОСИЋА	285
Дубравка Поповић Срдановић ПОЕТИКА ЧАРЛСА ОЛСОНА: КА НОВОМ ПОЕТСКОМ ДИСКУРСУ	295
Бранимир Станковић О СЕМАНТИЧКО-ПРАГМАТИЧКИМ АСПЕКТИМА ШАЛЕ	309

ПРИЛОЗИ И ГРАЂА

Горан Максимовић РУКОПИС "ПЕСНИЧКЕ СЛИКЕ" МИТЕ КАЛИЋА <i>ГУСЛЕ</i> <i>И ВИЛА</i>	319
--	-----

Ирена Арсић ДУБРОВЧАНИН НИКО ЂИВАНОВИЋ О БРАНИСЛАВУ НУШИЋУ	335
--	-----

ПРИКАЗИ

Снежана Милосављевић-Милић УВОД У ТЕОРИЈУ НАРАТИВА (Х. Портер Абот, <i>Увод у теорију прозе</i> , Службени гласник, Београд, 2009).....	343
Саша Кнежевић У ПИСАНОМ УБАШТИЊЕНО (Љиљана Пешикан-Љуштановић, <i>Усмено у писаном</i> , Београдска књига, Београд 2009).....	348
Горан Максимовић О КЊИЖЕВНОМ РАДУ ЈОАНИКИЈА ПАМУЧИНЕ (Војо Ковачевић, <i>Књижевни рад Јоаникија Памучине и културне прилике код Срба у Херцеговини у доба националног буђења (40-их до 70-их година 19. века)</i> , СКПД Просвјета, Пале, 2009)	351
Раде Петровић ВРИЈЕДАН ПОДУХВАТ (Ирена Арсић, <i>Српска православна црква у Дубровнику до почетка 20. века</i> , Требиње/Дубровник/ Београд 2007)	354
Владан Бартула ДУБРОВАЧКА КЊИЖЕВНОСТ У БИБЛИЈСКОМ И ПОСЛОВИЧКОМ КОНТЕКСТУ (Бојан Ђорђевић, <i>Библијски и пословички искази у дубровачкој књижевности</i> , Институт за књижевност и уметност, Београд, 2009).....	358
Ирена Арсић ТРАДИЦИЈА ОБАВЕЗУЈЕ (<i>Српско-далматински магазин за годину 2009</i> , свезак IV, СКД „Просвјета”, Загреб – Пододбор Сплит, Сплит 2009)	361
Татјана Ивановић О ПРИРОДНОЈ СМРТИ ЈЕДНОГ МОТИВА (Слободан Владушић, <i>Ко је убио мртву драгу? Историја мотива мртве драге у српском песништву</i> , Службени гласник, Београд, 2009)	363

Мирко Р. Ђукић ИСТОРИЈА КЊИЖЕВНЕ ПЕРИОДИКЕ СРПСКОГ РЕАЛИЗМА (Душан Иванић: <i>Књижевна периодика српског реализма</i> , Институт за књижевност и уметност и Матица српска, Београд – Нови Сад, 2008)	367
Маја Д. Стојковић ФИЛОЗОФИЈА ТРПЉЕЊА И ФИЛОЗОФИЈА МЛАДЕНАШТВА (Бојан Чолак, <i>Роман патријархалне културе – „Газда Младен” Борисава Станковића</i> , Институт за књижевност и уметност, Београд 2009).....	370
Ivan Vidan VOJNOVIĆU U ČAST (<i>Dubrovnik casopis za književnost i znanost (nova serija), god. XX, broj 4, 332. stranice, Matica hrvatska - ogranak Dubrovnik, 2009</i>)	374
Биљана Мичић О ОСЛОНЦИМА ИСИДОРЕ СЕКУЛИЋ (Слободанка Пековић, <i>Исидорини ослонци</i> , Академска књига, Нови Сад 2009)	377
Јелена Јовановић ПЕСНИК У ПУТОПИСУ (Ана Гвозденовић, <i>Облаци, шкољке и траве – лирски елементи у путописно-мемоарској прози Милоша Црњанског</i> , Народна библиотека „Срефан Првовенчани“, Краљево, 2009)	380
Снежана Божић КОРАК ПО КОРАК ДО УСПЕШНОГ ШКОЛСКОГ ЧАСА (Љиљана Петровачки, Гордана Штасни, <i>Методичке апликације, Планирање, програмирање и припремање наставе српског језика и књижевности</i> , Филозофски факултет: Одсек за српски језик и лингвистику, Нови Сад, 2008).....	386

Софија Божић¹Институт за новију историју Србије
Београд

ПОЕЗИЈА МИЛАНА ЋУРЧИНА: ИЗМЕЂУ ОСПОРАВАЊА И ПРИЗНАВАЊА

САЖЕТАК: У чланку је размотрена рецепција поезије Милана Ћурчина у време његове појаве на српској културној сцени.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: модерна, српско песништво, књижевне полемике, књижевна историја, књижевни часописи

Др Милан Ћурчин (1880–1960) био је, по много чему, једна од занимљивих личности српског и југословенског културног и политичког живота прве половине 20. века. Рођени Панчевац, син богатог трговца Васе Ћурчина, он се већ као гимназијалац интересовао за литературу. Импресиониран Богданом Поповићем, прочитавши његово предавање „О књижевности”, млади Ћурчин почео је помно да прати књижевна струјања у Београду. Писао је и сам, али је у бечком друштву „Зора”, где је вероватно први пут јавно прочитао своје стихове, наишао на оштре критике колега студената. Нимало обесхрабрен, Ћурчин, један од првих претплатника тек покренутог – и то управо под уредништвом његовог књижевног узора Богдана Поповића – *Српског књижевног гласника* (1901), покушао је да постане и сарадник тог, како се убрзо показало, нашег најзначајнијег часописа из области литературе почетком 20. века. Своју намеру је и реализовао. Ступивши у везу са уредником, млади Панчевац слао му је поштом своја песничка остварења.² Препознавши у њима таленат, еминентни књижевни критичар и професор Београдског универзитета објавио је најпре један Ћурчинов прилог у рубрици „Уметнички преглед”, а затим и његове песме, иако аутора није лично познавао.³

Ћурчинове песме нису се подједнако допадале свима који су пратили поезију. Појединци су се одушевљавали његовим стиховима и чак их учили напамет, док су их други, како каже сам песник, називали „будалаштинама”. Подстакнут тако противречним судовима које су му читаоци саопштавали у неформалним разговорима, Ћурчин је решио да „заветне кавгу у појмовима о лирици” на неуобичајен

¹ sofijamisa@lycos.com

² Милан Ћурчин, „Богдан Поповић (фрагменти)”, *Српскохрватски алманах*, Београд–Загреб 1911, 160–161.

³ „Од старе уметности ка ‘Сецесији’”, *Српски књижевни гласник* (даље: *СКГ*), 1901, књ. II, бр. 6, 472–478; „На балу”, „Карневал у шуми”, „У троје”, *СКГ*, 1902, књ. V, бр. 5, 1. III 1902, 362–364.

начин: једним чланком о сопственим песмама у *СКГ*. У том програмском тексту он је идентификовао два типа лирских песама код Срба: оне које су написане у народном духу и уметничке које се пишу по одређеном шаблону. Млади Панчевац своје стихове није сврставао ни у прву нити у другу групу, препознајући као разлог што његове песме не наилазе на добру рецепцију то што су читаоци навикли на већ утврђену форму и не могу лако да прихвате нову. Он је био мишљења како његова необична расположења и сложена осећања уопште не могу да се изразе према унапред постављеном клишеу и „нису за сваког”. Тачније, нису „за оне који се не могу дићи на моју висину” нити „за оне који у другом правцу осећају”. Зато је Ђурчин препоручивао читаоцима да трагају за својим песницима, односно за онима чији су стихови блиски њиховом личном сензибилитету.⁴

Тако карактеристичан, помало изазивачки чланак, *СКГ* није објавио без свог коментара. У истом броју појавио се и краћи осврт редакције. У том непотписаном тексту, чији је аутор био проф. Богдан Поповић, уважени српски књижевни критичар благо је прекорео младог сарадника који је већ на почетку свог чланка самоуверено истакао: „скромност као врлину нисам никад прецењивао”. Проф. Поповић му је добронамерно скренуо пажњу како „скромност има више вредности но што се њему чини” и да „има ступњева у нескромности”, како су новине често само ствар моде, а не израз правих вредности, те да не треба по сваку цену стављати знак једнакости између новог и доброг; затим, како негативна рецепција неког дела не мора бити само последица читаоачеве инфериорности у односу на писца и друго. Аутор знамените *Антологије новије српске лирике* ипак се у нечему сложио са М. Ђурчином. И он је био мишљења да сваки аутор има своју публику и да сваки читалац треба да пронађе писца по свом укусу.⁵

У свом напису М. Ђурчин је, између осталог, прозвао Милорада М. Петровића, као песника који пише у народном духу. М. Петровић осетио се погођен Ђурчиновим речима, а зашто их је доживео као увреду постаје јасно кад се има у виду контекст у коме је поменут. Ђурчин је, наиме, написао следеће: „Ја имам, да тако кажем, и компликованијих осећаја, које не може свако разумети и саосећати; јер да су у мојим песмама осећаји прости и наивни, здрави и једри, које сваки смртни воли и жели, биле би моје песме у народном духу, као ‘Селјанчице’ г. Петровића”.⁶ Из те изјаве могло би се закључити да су осећања М. Петровића „проста и наивна”, преко чега тај песник, по свему судећи, није могао да пређе. М. Петровић је сматрао да је

⁴ М. Ђурчин, „О мојим песмама”, *СКГ*, књ. X, бр. 3, 1. X 1903, 196–200.

⁵ „Белешка. ‘О мојим песмама’”, *СКГ*, књ. X, бр. 3, 1. X 1903, 234–235.

⁶ М. Ђурчин, „О мојим песмама”, *н. д.*, 198.

исповест његовог млађег колеге, објављена у *СКГ*, била непотребна, а да се њено тежиште налази у реченици која помиње „заметате кавге”. То што су постојали опречни ставови о Ћурчиновим песмама није био никакав разлог, према Петровићевом мишљењу, да држи лекције онима којима се његови стихови не допадају. Уместо тога, требало је прво да објави збирку песама и затим сачека суд критике. Пошто је Ћурчин, међутим, позвао на мегдан, било би срамно да му се нико не одазове, утолико пре што би онда он остао победник. Прихватајући зато изазов, М. Петровић је најпре истакао да маса воли народну поезију јер се васпитава у љубави према њој и да је, према томе, природно што воли и уметничке песме испеване у народном духу. Исто важи и за образоване слојеве друштва, који у народној и, по узору на њу насталој уметничкој, поезији уживају из естетских разлога. Али то што се такве песме свима допадају нимало не умањује њихову вредност већ је, напротив, подиже.

Аутору „Сељанчица” уопште није било јасно зашто је Милан Ћурчин толико узнемирен и откуда у њему „толико очајање” кад, као сарадник *СКГ* и других еминентних часописа, око којих је окупљена српска интелектуална елита, има све разлоге за задовољство. Извесна релативизација у вредновању поезије, коју је Ћурчин афирмисао у свом чланку тиме што је упућивао читаоце да се опредељују за песнике према личном афинитету, према М. Петровићу није оправдана јер многи песници којима је публика била веома наклоњена, у историји књижевности остали су потпуно маргиналне појаве. Управо међу такве ствараоце он је убрајао и Милана Ћурчина, не оспоравајући му да има много занимљивих идеја, али му пребацујући да не уме да их разради у добре песме. Према М. Петровићу, Ћурчин ствара поезију која се своди само на ређање факата јер нема, песнику неопходну, способност изражавања осећања и, самим тим, читаоце оставља равнодушним. Зато је Петровић младом Панчевцу препоручивао више скромности, а мање сујете (алудирајући на његове речи у чланку „О мојим песмама” да не прецењује скромност као врлину) и још много рада не би ли се од обичног стихотворца претворио у песника од формата.⁷

Од Петровићеве критике Милан Ћурчин бранио се тврдњом како га аутор „Сељанчица” није разумео и да му је замерио због онога што уопште није рекао; како га је Ћурчин у ствари похвалио, истакавши његове песме као узор уметничке поезије писане у народном духу; затим, да о „простом” није говорио у негативном смислу већ да је ту реч употребио као супротност изразу „компликовано”. Прово-

⁷ Милорад М. Петровић, „О песмама М. Ћурчина”, *Бранково коло*, бр. 42, 16(29) X 1903, 1331–1338.

цирајући Петровића питањем да ли се и Ракићеве и Дучићеве песме могу сврстати међу оне које су писане у истом маниру као „Сељанчице” или су и аутор „Симониде” и кнез српских песника само стихотворци (пошто њихови стихови не спадају у корпус који подражава народну поезију), Ђурчин је остао при термину који је сметао његовом критичару, не трудећи се да га замени неким прикладнијим, који не би деловао увредљиво. Између осталог, Петровићу је пребацио да је своју одбрану „Сељанчица” саградио на рушевинама његовог песништва. Примедбу због „заметања кавге” Ђурчин је одбацио, правдајући се да је то српски израз за „започињање дискусије”. Осврнуо се и на питање скромности, због прекора који су му у том погледу упућени и од стране *СКГ* и од стране М. Петровића. Против савета да буде скромнији није био спреман да се буни (али није рекао ни да ће га прихватити) кад он долази од „књижевне елите” (Ђурчинови знаци навода – прим. С. Б.), већ једино да негодује у себи или, како сам каже, „мумла”, али му је сметало када га упућује колега песник који му неоправдано пориче вредност и омаловажава га. Свој одговор Петровићу Ђурчин је завршио речима: „скромност не ценим високо, али понос не дам ни за што на свету”.⁸

Док је Милан Ђурчин тврдио да му није била намера да чланком у *СКГ* рекламира своју поезију, Милан Л. Поповић констатовао је управо супротно: пошто његове песме нису изазвале никакву реакцију,⁹ млади Панчевац је решио да „заметањем кавге” скрене пажњу на њих. На тај план насео је Милорад М. Петровић и уместо да ћутке пређе преко Ђурчинових провокација, он је одговорио и тако омогућио једном готово безначајном аутору да постигне циљ: да се о његовим песмама коначно проговори, да оне постану предмет спорења и да се он на тај начин прочује и задобије популарност. М. Поповић је био још оштрији према Ђурчиновим стиховима од писца „Сељанчица”. Он их је сматрао потпуно безвредним и није се устручавао да то и каже. На Ђурчина је гледао као на декадентног песника који користи „неуљудне” и „одвратне” изразе, који пише „без душе и без срца” и који се не одушевљава ничим узвишеним, племенитим и моралним. Његову лирику карактеришу „подивљале идеје, ограничена друштвеност, празни, млаки, лени и блазирани осећаји”, у њој нема „полета, уметности, лепоте, бујне фантазије”, нема „дубљих мисли ума” нити „уздрхтане, потресене душе”. Зато она не буди читаочева осећања, већ га оставља хладним и равнодушним. М. Поповићу је сметало и што Ђурчина, за разлику од његових претходника, не инспиришу родо-

⁸ М. Ђурчин, „О песмама М. Ђурчина (Г. Милораду М. Петровићу)”, *Бранково коло*, бр. 44, 30. X(12. XII) 1903, 1405–1406.

⁹ У даљем тексту Поповић се исправио, подсећајући да је у београдском листу *Штампа* ипак објављена једна пародија на Ђурчинову песму „На селу”.

љубље, српска национална идеја и православна вера, хуманистички идеали и фундаменталне људске вредности попут слободе, правде, једнакости. Као најгору у целокупном дотадашњем Ђурчиновом невеликом опусу – и не само његовом већ свих савремених песника – издвојио је песму „На селу”, те му је поручио да одустане од певања, као што је обећао да ће учинити уколико схвати да се налази на последњем месту међу свим сарадницима који су, поред њега, објављивали у *СКГ* и *Бранковом колу*. Уместо поезијом, која код невештог Ђурчина прелази у прозу и представља само израз моде једног времена, саветовао му је да се посвети научном раду где ће, сходно свом знању, сигурно имати много више успеха.¹⁰

И поред свих тих појединачних негативних оцена његовог стваралаштва, Милан Ђурчин одлучио се да објави збирку песама. Прва вест о томе да је Светислав Цвијановић¹¹ издао *Песме М. Ђурчина* из периода 1902–1905. појавила се у *СКГ* 16. јула 1906.¹² Већ у следећем броју објављена је информација из књижаре С. Цвијановића како „издање није успело по жељи те се неће растуривати”.¹³ Да разлог за повлачење књиге из слободне продаје није био само естетске природе убрзо је признао сам песник. Такође у *СКГ*, он је написао да се у последњем тренутку уплашио критике („незваних критичара, који у нашој јавности неоправдано тако несразмерно велику улогу играју”), односно сопствене реакције на њихове, како је очигледно очекивао, негативне оцене: „нисам се толико поплашио њих и онога што ће писати, колико себе сама и оних часова док будем њихов суд о својим песмама читао”. Због тога је одлучио да књигом обрадује само појединце до чијег мишљења му је стало, а издавача је овластио да је бесплатно пошаље свима заинтересованима који је затраже под својим именом.¹⁴

Један од оних који су добили збирку био је Јован Скерлић. У свом осврту на књигу, угледни књижевни критичар прогласио је Ђурчина „песником од талента, од једног оригиналног, ни мало баналног талента”. Допала му се његова „искреност мисли и осећања, та оригиналност изражавања, смелост идеја и младо и охоло презирање старих форми и конвенција”. Ђурчинову „чудну” поезију, у којој има и ничеизма и паганизма, „и бизарности и снобизма”, треба читати без

¹⁰ Милан Л. Поповић, „‘Поезија’ М. Ђурчина”, *Дело*, књ. 31, св. 2, мај 1904, 166–182.

¹¹ Ђурчина и Цвијановића не само што је зближила љубав према књизи већ их је повезала и породица: Вера Верига, свастика песниковог брата Николе удала се за Светислава Цвијановића (1907). Мирјана Ђурчин, *Сјај грађанске и уметничке елите*, Панчево 2003, 165.

¹² *СКГ*, књ. XVII, бр. 2, 16. VII 1906, 158.

¹³ *СКГ*, књ. XVII, бр. 3, 1. VIII 1906, 240.

¹⁴ *СКГ*, књ. XVII, бр. 10, 16. XI 1906, 798.

¹⁵ *Одјек*, бр. 196, 13. VIII 1906. Јован Скерлић, *Писци и књиге III*, Београд 1920, 119–123.

предрасуда, слободног духа и без робовања традицијама, сматрао је Скерлић, па ће се открити њена вредност и лепота.¹⁵

И поред мера предострожности, прва збирка младог песника доспела је у руке „незваних критичара”, тако да се већ после неколико месеци од објављивања у часопису *Нова искра* појавио њен приказ. Ђурчинова изјава о разлозима повлачења књиге из слободне продаје била је, према аутору приказа, јединствена у српској књижевности. Управо због те изјаве приказивач се, по сопственом тврђењу, тешко одлучио да збирку представи јавности. Пошто књигу није добио од самог песника значи да не спада међу оне до чијег мишљења је Ђурчину стало, већ међу „незване критичаре”. А пошто нико од „незваних” није хвалио поезију младог Панчевца, приказивач је закључио да песник сваки неповољан суд сматра за некомпетентан. Ипак, он се одлучио да представи збирку због читалаца који очекују да добију основне информације о њеном садржају. Подрбно – можда чак „на крајње ситничав и омаловажавајући начин”, како каже Драгиша Витошевић¹⁶ – анализирајући скоро све песме из књиге, приказивач није показао нимало разумевања за Ђурчинове стихове. Ниједну песму, а самим тим ни збирку у целини, није оценио позитивно.¹⁷ Ако знамо да се иза иницијала К., којим је био потписан приказ објављен у *Новој искри*, крио Риста Одавић,¹⁸ онда је јасно како је он искористио прилику да настави обрачун са Миланом Ђурчином, започет годину дана раније поводом превода *Утопљеног звона* Герхарта Хауптмана. Ђурчин, тек стасали, бечки доктор наука из области германистике и славистике, оборио се тада на Одавићев превод Хауптмановог дела, налазећи му многе грешке и недостатке.¹⁹ Иако није остао дужан Ђурчину, бранећи своје дело како је најбоље знао и умео,²⁰ преводилац *Утопљеног звона* очигледно није заборавио да га је доктор извргао руглу и решио је да му узврати истом мером.

Ђурчинову збирку, назвавши је с омаловажавањем „књижурак”, на нож је дочекао и Војислав Илић Млађи, под псеудонимом Павле Златић. Према том приказивачу, она је „проткана најбаналнијом пикантеријом и цинизмом, снабдевена особинама које одају блазираност њеног аутора, надахнута једном врстом бонвиванске, немоћне ироније на све што је узвишено и појетско”. За разлику од Скерлића, необичну форму којој је Ђурчин био склон он није сматрао лепом, већ је у таквом начину уобличавања стихова видео песникову досетку којом камуфлира недостатак оригиналности. Ђурчинову љубавну поезију П. Златић, односно В. Илић Млађи је жигосао као вулгарну, не препознајући у њој искрена и дубока осећања.²¹

¹⁶ Драгиша Витошевић, *Српско песништво 1901–1914: раздобље, развој, обележја*, књ. I, Београд 1975, 307.

¹⁷ *Нова искра*, бр. 11–12, новембар–децембар 1906, 371–377.

¹⁸ Ž. P. Jovanović, „Ćurčin Milan”, *Leksikon pisaca Jugoslavije I*, Novi Sad 1972, 553.

¹⁹ *СКГ*, књ. XIV, бр. 7, 1. IV 1905, 549–552.

²⁰ *СКГ*, књ. XIV, бр. 8, 16. IV 1905, 617–621.

²¹ *Босанска вила*, бр. 3, 15. II 1907, 46–48.

На Антуна Густава Матоша врло непријатан утисак оставила је Ћурчинова одлука да књигу повуче из продаје. Сматрао је да је млади Панчевац имитирао неке француске и немачке, недовољно познате али богате, песнике који су, познајући природу човека, схватили да све што је недоступно буди његову радозналост и да зато кључ за постизање успеха лежи у извесној тајанствености и неприступачности. Матош се, међутим, подсмевао таквом резонувању назвавши га његовим правим именом: снобизам. Ћурчинове „експерименталне лирске дангубице”, како је крстио стихове младог песника, ионако су већ биле објављене у периодици, па шта се онда постиже повлачењем збирке? Иако је све требало да остане у дискрецији, у *Одјеку* се већ појавио приказ, из пера Јована Скерлића. Хрватски књижевник није се слагао са Скерлићем у погледу Ћурчинових стихова. У њима није налазио паганско осећање света јер је Ћурчин, за разлику од класика, љубавни песник, атеиста и индивидуалиста. Не може се сматрати ни „ничеоцем” јер је велики филозоф, насупрот нашем песнику, „антиеротичар”. Матош је одбацио и Скерлићев став о Ћурчиновој искренности, постављајући питање како уважени књижевни критичар може знати да ли је песник искрен или не. Зачудило га је и што Скерлићу, као демократи, нису засметали Ћурчинови стихови из песме „Пучина је стока једна грдна”. Затим, по Матошевом уверењу, цртице које је песник унео у збирку могу послужити као материјал за писање сонета, али још не могу понети то име – иако га је песник већ употребио – док постоје у форми у којој их је Ћурчин уобличио. Хрватски књижевник није уважавао Ћурчинов стил; тврдио је, такође, да је он песник који лоше римује. У његовим стиховима препознавао је Хајнеов утицај, а у Ћури Јакшићу видео је јединог српског песника коме је Ћурчин донекле био сличан. И поред тога што је имао бројне примедбе на његову поезију, Матош је Ћурчина сматрао за најоригиналнијег (али не и најбољег) српског модернисту.²²

Поводом поезије новог нараштаја песника, коме је припадао Милан Ћурчин, огласио се и Драгутин Илић. Он је Ћурчина сматрао не само припадником већ најистакнутијим представником те групе „еманципованих” песника, пошто његови стихови најуверљивије оличавају недостатке и неозбиљност једног покрета који је претио да повуче све младе, даровите људе склоне књижевности. Пребацивао му је, између осталог, да га тежња за новим изразом по сваку цену води у баналност и да лирици, која треба да узбурка емоције, не приступа као уметник већ као научник који решава компликоване математичке проблеме.²³

²² А. Г. Матош, *Есеји и фелџони о српским писцима*, Београд 1952, 275–285.

²³ Драгутин Ј. Илић, „Нови правци у српској књижевности”, *Летопис Матице српске*, књ. 256, св. IV, 1909, 19–29.

Драгутин Илић дотакао је Милана Ђурчина и у *Бранковом колу*, бавећи се критиком оновремене српске поезије. Заједно са Ракићем и Дучићем он је Ђурчина сврстао у „тројство” водећих песника „интелектуалаца” који раскидају с традицијом и прошлошћу и индивидуално стављају изнад колективног. Уместо да песме пишу под утицајем надахнућа, они их стварају „логиком разума” у својим радним кабинетима као што научници у лабораторијама истраживањем долазе до нових открића. Пошто њиховим стиховима не претходе искрена осећања, којима таленат омогућава да дођу до изражаја, оне не делују на читаоце. У недостатку даровитости, „интелектуалци” су се усредсредили на форму како би песми дали изглед савршене архитектонске конструкције, у којој су њихове мисли прецизно изражене пажљиво бираним речима. Ђурчин, међутим, „ни у томе није показао никакве способности”, па га је Д. Илић изгледа сматрао најнеуспешнијим представником свог правца.²⁴

Пред крај живота, о Ђурчиновим песмама поново је проговорио Јован Скерлић. У својој *Историји нове српске књижевности* из 1914. године он је поновио да је Ђурчин у српску поезију унео „нечег новог и оригиналнога”, да је његова поезија „чудна”, чак „чудњачка по идејама, осећањима и облику”. Скерлић је истицао његов смео, пркосан и занимљив израз, али и афектирање, лош стих, несигуран језик, „охоло презирање ранијег и туђег, презрив тон и борбен став”.²⁵

И поред тога што није дочекан аплаузима (у чему није био изузетак), Милан Ђурчин доживео је већ тада, недуго пошто се појавио на културној сцени, велико признање: најистакнутија личност књижевног живота Србије с почетка 20. века, Богдан Поповић, не само што је омогућио Ђурчинову афирмацију објављујући његове песме у *СКГ* већ га је и уврстио у своју *Антологију*, дело које је извршило изразиту културну мисију у српском друштву.²⁶ Ђурчин се тако нашао међу само 26 песника за које се определио проф. Поповић, заузевши по броју одабраних песама високо осмо место, после најзаступљенијих: Дучића, Змаја, Војислава Илића и других. Иза себе је оставио чак и Лазу Костића, Његоша, Бранка Радичевића, Симу Пандуровића и друге знамените српске песнике. Деценијама касније, Ђурчин је са шеснаест песама ушао у књигу о песницима у оквиру едиције „Српска књижевност у сто књига” у издању Матице српске и Српске књижевне задруге.²⁷ Поједине његове песме нашле су се у антологијама посебних поетских родова: „Родољубива песма” у два антологијама

²⁴ Посматрач, „Наше песништво”, *Бранково коло*, св. XIII, 15. јул 1912, 385–389.

²⁵ Јован Скерлић, *Историја нове српске књижевности*, Београд 1921,² 462–463.

²⁶ Према Милославу Шутићу, писцу поговора за једно од бројних издања *Антологије*, то је дуго била „једина песничка лектира у многим породичним библиотекама”. Богдан Поповић, *Антологија новије српске лирике*, Београд 1997, 332.

²⁷ *Песници I*, приредио Бошко Петровић, Нови Сад–Београд 1964, 211–230.

српског родољубивог песништва,²⁸ песма „У троје” у антологији љубавне поезије,²⁹ а седам песама у избору Гојка Тешића у антологији српског авангардног песништва.³⁰ Ипак, у антологијама општег карактера Милан Ђурчин није успео да заузме место, и поред компетентних мишљења да он то заслужује квалитетом свог стваралачког опуса:³¹ Зоран Мишић, Миодраг Павловић нити Леон Којен³² нису се одлучили да својим избором обухвате ма и једну песму Милана Ђурчина.

ЛИТЕРАТУРА

- Мирјана Ђурчин, *Сјај грађанске и уметничке елите*, Панчево 2003.
Драгиша Витошевић, *Српско песништво 1901–1914: раздобље, развој, обележја*, књ. I, Београд 1975.
Зоран Гавриловић, *Антологија српског љубавног песништва (XVIII–XX век)*, Београд 1967.
Владимир Јовичић, *Српско родољубиво песништво*, Београд 1976, 434.
Леон Којен, *Антологија српске лирике 1900–1914*, Београд 2001.
Миодраг Павловић, *Антологија српског песништва*, Београд 1998.
Песници I, приредио Бошко Петровић, Нови Сад–Београд 1964.
Богдан Поповић, *Антологија новије српске лирике*, Београд 1997.
Јован Скерлић, *Писци и књиге III*, Београд 1920.
Јован Скерлић, *Историја нове српске књижевности*, Београд 1921².
Гојко Тешић, *Антологија песништва српске авангарде 1902–1934*, Нови Сад 1993, 31–36.
Зоран Мишић, *Антологија српске поезије*, Београд 1956.

²⁸ Зоран Гавриловић, *Антологија српског родољубивог песништва (XIV–XX век)*, Београд 1967, 239–240; Владимир Јовичић, *Српско родољубиво песништво*, Београд 1976, 434.

²⁹ Зоран Гавриловић, *Антологија српског љубавног песништва (XVIII–XX век)*, Београд 1967, 160–161.

³⁰ Гојко Тешић, *Антологија песништва српске авангарде 1902–1934*, Нови Сад 1993, 31–36.

³¹ О томе је било помена у разговору с темом „Модерно српско песништво и његова историја”, одржаном у организацији Српског књижевног друштва и Народне библиотеке Србије поводом антологије Леона Којена. *Књижевни магазин*, бр. 5–6, новембар–децембар 2001.

³² Зоран Мишић, *Антологија српске поезије*, Београд 1956; Миодраг Павловић, *Антологија српског песништва*, Београд 1998; Леон Којен, *Антологија српске лирике 1900–1914*, Београд 2001.

Sofija Božić

**THE POETRY OF MILAN ĆURČIN: BETWEEN REFUTATION
AND ACKNOWLEDGMENT**

Summary

Dr. Milan Ćurčin (1880-1960), poet, critic, Germanist and publicist, appeared in the public scene as a student already, having published lyrical poetry in *Serbian Literary Gazette* and other literary journals. His verses induced numerous reactions among poets and literary critics (Bogdan Popović, Jovan Skerlić, Antun Gustav Matoš, Milorad M. Petrović, Milan L. Popović, Risto Odavić, Vojislav Ilić Jr, Dragutin Ilić), which ranged from refutation to acknowledgment of Ćurčin's literary work. On the one hand, the value of his poems was fully denied, he was declared an untalented author who camouflaged his lack of talent with breakup with traditional poetry, whose clumsy verses did not arouse emotions in the readers, and who would leave no mark in Serbian literature. On the other hand, there were opposite views: that Ćurčin was an artist of original, daring, and interesting expression, whose unusual poetry was not deprived of beauty, and which should be neither ridiculed nor rejected as insignificant and ephemeral.